

KUTATÁS KÖZBEN

NACIONALIZMUS, GENERÁCIÓS KONFLIKTUS, POLITIKAI CSELEKVÉS A SZEGEDI ÉS SZABADKAI FIATALOK KÖRÉBEN[†]

Kutatásunk egyik fontos kérdése az volt, hogy az ifjúság önállósodásának folyamata térségünkben, mely együtt jár a generációs konfliktusok növekedésével, összefügg-e a nemzeti identitási törekvésekkel, továbbá, hogy az ifjúság politikai cselekvését, az ifjúság önállósodása, vagy a nacionalista, etatista, tekintélyelvű ideológiák befolyásolják-e?

Vizgálatunkban abból indultunk ki, hogy a nacionalizmus veszélye térségünkben abból származik, hogy a nacionalizmus összekapcsolódik a társadalom mélyszövetebe beivódott tekintélyelvűséggel, a tradicionális társadalmi hierarchiát elfogadó normákkal és értékekkel, mely kedvező talaja a különféle etatista törekvéseknek. Ezzel szemben az ifjúság önállósodásával együttjáró generációs konfliktusok fókuszában az autoritáriánizmus elleni küzdelem áll. Következésképpen kiinduló hipotézisünk az, hogy a nacionalizmus "nagy ideológiája" és a fiatalok önállósodása kizára egymást. Az autoritáriánizmus, etatizmus, nacionalizmus, a generációs konfliktusokat, illetve a politikai cselekvési típusait faktoranalízissel különítetük el, majd az egyes típusokat befolyásoló tényezőket regressziós analízissel vizsgáltuk.

Az autoritáriánizmus, etatizmus, nacionalizmus faktorai

Az autoritáriánizmus-etatizmus-nacionalizmus vizsgálatakor az Adorno-féle állításokat használtuk fel (Adorno 1975). Az autoritáriánizmus mérésére 22 állítást soroltunk fel. A faktor elemzés során 6 faktort kaptunk, a hat faktor az összérték 49%-át magyarázza.

Az autoritáriánizmus faktorai

1. faktor – autoriter ifjúsdgelfogás*	20,9%
A szófogadást, és a tekintély tiszteletét minden gyermeknek meg kellene tanulnia**	74%
Szót fogadok, fegyelmezett vagyok	66%
Az ifjúságnak legfontosabb, hogy szigorúan fegyelmezett legyen, valamint határozott, legyen akaratereje, s tudjon harcolni hazájáért, családjáért	60%
Semmi rosszabb sincs annál az embernél, aki nem érez mérhetetlen szeretetet és tiszteletet szülei iránt	47%

* A faktor hozzájárulása az összértékhez

** Egyes állítások értéke

[†] Kutatásunkat 1992. júniusában végeztük. Szegeden 394, Szabadkán 392 szakközépiskolás, gimnazista, főiskolás és egyetemista fiatalt kérdeztünk meg. A fiatalok nemzetiségi hovatartozásukra önbevallással adtak választ. A szegedi fiatalok 98,7%-a választotta magyarnak magát. A szabadkaiak 37,5%-a magyar, 20,2%-a szerb, 5,9%-a horvát, 4,1%-a crnagorai, 2,8%-a pedig bunyevác. A szabadkai fiatalok 18,9% jugoszlávnak választották. 10,7% nem vállalt fel nemzetiségi hovatartozást!

2. faktor – autoriter társadalomfelfogás	6,6%
Minden, a társadalomban történt változás után a dolgok rosszabbul állnak, mint előtte	57%
Ma, amikor különböző emberek mindenfelé utaznak, egymás között keverednek, vigyázniuk kell, nehogy valami fertőző betegséget kapjanak	56%
A legtöbb háztartási munka, természetéről fogva jobban fekszik a nőknek	54%
A homoszexuálisok semmivel sem jobbak mint más nehéz bűnözők, üldözni kell őket minden törvényes eszközzel	49%
Ennek az országnak nagyobb szüksége van néhány bátor, fáradhatatlan, odaadó vezérre, aikiben a nép hisz, mint törvényekre és politikai programokra	45%
3. faktor – vallásos nő és család értelmezés	6,0%
Az abortusz egy szégyenteljes dolog, melyet törvénnyel kellene betiltani	72%
A nőnek szízen kell házasságra lépnie, mert ez szavatolja, hogy minden szeretetét férjének ajándékozza	71%
Az Isten iránti szeretet sok más fajta szeretet alapja	49%
4. faktor – fatalista társadalomfelfogás	5,8%
Egy nap valószínűleg beigazolódik, hogy az asztrológia (jóslás a csillagokból, horoszkóppal) sok minden megmagyaráz	73%
Minden háborúnak, minden szociális esetnek egy napon véget vethet egy földrentés, vagy árvíz, amely megsemmisíti az egész világot	67%
Minden embernek hinnie kellene a természetfeletti erőkben, melyeknek engedelmeskednünk kellene	46%
5. faktor – önfeláldozás	5,0%
Minden ami értékes, csak kínok árán szerezhető meg	68%
A halálos ítélet a legjobb a nehéz bűnözők ellen	60%
Amennyiben a nép érdeke veszélyben van, életünket kell áldozni érte	56%
6. faktor – hagyományos családfelfogás	4,8%
A gyermeket az engedékenység szellemében kell nevelni. Sok olyan ember, aki leter az egyenes útról, gyermekkorában nem tanult rendet és fegyelmet	59%
A szilárd, harmonikus családi élet megalkotása az egyén alapvető életcélja kell, hogy legyen	57%
Elődeink bölcsessége túlhaladja a mai gondolkodásmódot	53%

Az első faktorban (hozzájárulása az összértékhez 20,9%) az autoriter ifjúság képe rajzolódik ki. A fiataloknak alá kell vetniük magukat a család és a haza céljainak. A legfontosabb értékek az engedelmesség, a fegyelmezettség, a szülők, a haza szeretete és tisztelete. Ezt a faktort autoriter ifjúságfelfogásnak nevezhetjük. A második faktorban (hozzájárulása az összértékhez 6,6%) a társadalmi változás értelmetlensége, a nő tradicionális felfogása, a változástól való félelem, illetve intolerancia fogalmazódik meg. Ez a változatlanságot fő értékként kezelő felfogás hangsúlyozza egy karizmatikus vezető szükségeségét. Ezt autoriter társadalom-felfogásnak nevezhetjük. A harmadik faktor (hozzájárulása az összértékhez 6%) vallásos értelmezése az abortusnak, a nő házasság előtti szexuális életének. A tradicionálisan vallásos nő és család értelmezést a fiatalok inkább elutasítják mint elfogadják. A negyedik faktor (hozzájárulása az összértékhez 5,8%) fatalista társadalom-felfogást tükröz. Az ötödik faktorban (hozzájárulása az összértékhez 5,0%) az egyén társadalomnak való feltétel nélküli alárendelése a fejeződik ki. Központi értékei az önfeláldozás, a lemondás, a szenvédés vállalása, illetve a társadalom ellen vétőknek szigorú megbüntetése. Ezt az önfeláldozás faktorának nevezhetjük.

A hatodik faktorban (hozzájárulása az összértékhez 4,8%) a tradicionális családfelfogás jut kifejezésre. A fiatalnak követnie kell a nagy elődöket. Ezért mindenekelőtt engedelmesnek kell lennie, ekkor tanulja meg mindenzt, ami elvezet az élet legfőbb értelméhez a szilárd, harmonikus családi élethez. Ez a faktor a hagyományos családfelfogás kifejezője.

Az etatizmus faktorai

Az állammal kapcsolatban 12 állítást gyűjtöttünk össze. A faktor elemzés során 2 faktort kaptunk, amely 44,8%-ban magyarázza az összértéket.

1. faktor – jóléti állam

Az állam szavatolja a belső és külső biztonságot	76%
Az állam a nép szellemének hordozója – ahogyan az évszázadokon át megalapozó- dott a nyelvben, a szokásokban és a vallásban	68%
Csak az államapparátus tudja biztosítani a szociális biztonságot és az igazságot	55%
Erős állam nélkül nem őrizhetők meg a természeti és kulturális javak	58%
Minden állam a gazdasági jólépet szavatolja	51%

2. faktor – diktatórikus állam

Vissza kell szorítani az ellenzék tevékenykedését	80%
Társadalmunkban csupán csak a hadsereg funkcionál, lehetővé kell tenni számára, hogy rendet vezessen be az országban	75%
Az államnak erőszakkal kell elejét vennie a politikai és szociális zavargásoknak	71%
Az állam joga, hogy meghatározza ellenfelét, s hogy harcoljon ellené	51%

Az első faktorban (hozzájárulása az összértékhez 35%) az állam garantálja a külső és belső, illetve a szociális és gazdasági jólépet, a kulturális és természeti javak védelmét és a tradíciók megőrzését. Ezt a jóléti állam faktorának nevezhetjük. A második faktorban (hozzájárulása az összértékhez 9,8%) a diktatórikus állam, a mindenekfelett álló állam képe fogalmazódik meg. A legfontosabb funkciója az ellenállás, a társadalmi, szociális konfliktusok elfojtása akár erőszak révén is. Ezt nevezzük a diktatórikus állam faktorának.

A nacionalizmus faktorai

A faktoranalízis készítésekor 17 állítást vettünk figyelembe. Három faktort kaptunk, a megmagyarázott összérték 53,6%.

1. faktor – mobilizáló nacionalizmus

Nemzettársaim kiemelve saját nemzetüket más nemzetek fölött, semmi rosszat nem tesznek, ezzel kifejezik, hogy mennyire szeretik saját népüket	65%
Az ember fontos jellemvonásai nemzeti hovatartozásából fakadnak	64%
Amennyiben lehet, a saját nemzetársat kellene egy új állás esetében előnyben részesíteni	62%
Alapvető életcélpáink egyike kell, hogy legyen nemzeti ideáljaink újjáélesztése és ápolása	59%
Minden ember meg kell hogy értse, hogy személyes sorsa egyben nemzete sorsa is	59%
Az a nemzet, amely egy városban többségen van, természetesen nagyobb politikai jogokkal rendelkezik	58%
A nemzeti érzelmeket mindenkor az egyének hangoztatják és mutatják ki, kiknek személyisége nagy értékkel bír	57%
Amikor a nemzeti érdekek veszélyeztetettek, minden egyéni érdeket fel kell áldoz- ni, akár életünket is	54%

<i>2. faktor – érzelmi nacionalizmus</i>	8,3%
A fiatalknál serkenteni, fejleszteni kell a saját nemzethez való tartozás érzését	79%
A saját nemzethez való kötődés egyike a legszebb emberi érzelmeknek	77%
Számomra a nemzeti érzelmeket nélkülöző ember olyan, mint az otthona (családja, hazája) nélküli ember	68%
Nemzetlárimának minden tekintetben a saját nemzetüket kellene a leg-jobban megbecsülniük	58%
Legjobb lenne, ha minden nemzet saját államában élne	55%
<i>3. faktor – agresszív nacionalizmus</i>	6,1%
A más nemzetek iránti nyíltság inkább kárt, mint hasznos hoz az embernek	77%
A vegyes nemzeti házasságok már eleve halálra vannak ítélté	69%
Értelmetlen az állítás, hogy minden nemzet egyforma. Egyes népek jobban, mások kevésbé becsületesek	63%
Más nemzetekkel szemben legyünk mindenkor óvatosak és tartózkodóak, még ha bárátként közelednek is	46%

Az első faktorban (hozzájárulása az összértékhez 39,2%) azok az állítások kerültek, amelyekben a nemzethez tartozás, a nemzettel való azonosulás a legalapvetőbb érték, végső soron az egyén és a nemzet sorsa elválaszthatatlan. Egyik legfontosabb feladat a nemzeti ideálok újjáélesztése és ápolása. A többségi nemzet természetes prívilégiumai a nagyobb politikai és gazdasági előjogok. A nacionalizmusnak ezt a formáját mobilizáló nacionalizmusnak nevezzük. A második faktorban (hozzájárulása az összértékhez 8,3%) a nemzethez való érzelmi kötődés fejeződik ki. Ez az érzelmi nacionalizmus faktora. A harmadik faktorban (hozzájárulása az összértékhez 6,1%) az agresszív nacionalizmus fogalmazódik meg. Velejárója a más nemzetektől való elzárkózás, bizalmatlanság, illetve azoknak erkölcsi megbílyegzése. Az agresszív nacionalizmust jól jellemzi a vegyes házasságok előítélése.

A generációs konfliktus faktorai

A fiatalok és felnőttek konfliktusát tíz állítást tartalmazó kérdéssel mértük, mely állítás sort német kollégák dolgozták ki (Fischer 1985), és tesztelték (Rost, Jürgen-Georg, Werner 1991). A kérdést több vizsgálatunkban alkalmaztuk (Gábor 1992). A faktoranalízis során három faktort kaptunk, a megmagyarázott érték 51%.

Az első faktorban (hozzájárulása az összértékhez 25,1%) azokat az állításokat találjuk, amelyek a fiataloknak a felnőttektől való elidegenedését és függetlenségét fejezik ki. Kifejezésre jut a felnőttek megértésére, tiszteletére való törekvés, de az is, hogy ez nehezen valósítható meg. Ezt a faktort a fiatalok önállósodása faktornak nevezzük. A harmadik faktorban (hozzájárulása az összértékhez 10,8%) a fiatalok társadalom elleni lázadása fogalmazódik, melyet lázadónak nevezünk. A második faktorban (hozzájárulása az összértékhez 15,2%) a fiataloknak a hatalom iránti elutasító viszonya jut kifejezésre, melyet hatalom elutasítónak nevezünk.

<i>1. faktor – fiatalok önállósodása</i>	25,1%
Tulajdonképpen nagyon sokat köszönhetek a szüleimnek*	77%
Törekszem arra, hogy megértem szüleimet, még ha ez időnként nehezen is megy*	74%
A hasonló korú barátaimről többet tapasztalok és tanulok, mint a szüleimről	60%
A szüleim állandóan beleszólnak olyan dolgokba, amelyek nem tartoznak rájuk	54%
Nem sokat adok a felnőttek tapasztalataira, inkább a magaméra hagyatkozom	52%

* Fordított előjellel

2. faktor – hatalom elutasító	15,2%
Társadalmunkban mindenhol ellenségeskedést tapasztalsz a fiatalokkal szemben	79%
A rendőrök durván bánnak a fiatalokkal	74%
A fiatalok problémáit valójában nagyon kevés felnőtt érti meg	63%
3. faktor	10,8%
A fiataloknak nem szabad minden eltűrniük munkahelyükön, hanem ha kell, vissza kell vágniuk	72%
Társadalmunk minden megtesz a fiatalokért (fordított előjellel)	63%

A politikai cselekvés faktorai

A politikai cselekvés mérésére a nyolcvanas években nemzetközi kutatásokban használt állításokat használtuk. (Marsch, Alan-Kaase, Max 1979) Az állítások egyik csoportja (6 item) a konvencionális, a választásokhoz kapcsolódó politikai részvételt és aktivitást méri. A másik kérdéscsoportban szereplő 11 állítás a lehetséges protest cselekvések repertoárját tartalmazza. A kérdőívében az első lépésben azok elfogadhatóságára, a másodikban pedig az arra való részvételi hajlandóságra kérdeztünk rá. A kutatásnak ezen fázisában faktoranalízissel vizsgáltuk milyen politikai cselekvési típusok különíthetők el. A kapott öt faktor magyarázó értéke 59,6%.

1. faktor – agresszív tiltakozási hajlandóság	26%
Erőszakot alkalmazzál személyekkel szemben mint például verekedés rendőrökkel, illetve a „másik oldalon állókkal”	76%
Részvétel a köz- vagy magántulajdonból kártételeiben (pl. egy demonstráció során ablakokat betörj, gépkocsikat felboríts, utcatablát leszerelj stb.)	75%
Részvétel fegyvert és robbanó eszközöket használó csoportban	72%
Részvétel gyárák, hivatalok, lakások elfoglalásában	72%
Részvétel vadsztrájkból	68%
Részvétel bérleti díj, adófizetési díj megtagadásában	59%
Részvétel polgári kezdeményezésekben (pl. behívó megtagadása)	56%
Részvétel a közlekedés demonstráció révén való feltartóztatásában	53%
2. faktor – konvencionális politikai részvétel	12,6%
Politikai vitát vezess	77%
Politikusokkal beszélj, illetve más módon kapcsolatba kerülj azért, hogy politikai kérdésekről nézeted cseréj	75%
Barátaid saját politikai nézeteid mellett megnyerid	74%
Politikai rendezvényre vagy választási gyűlésre elmenj	74%
Sokat áldozz arra, hogy egy jelöltet, vagy egy pártot támogass	74%
Másokkal együttműködj a települések helyi problémáinak megoldásában	64%
3. faktor – tiltakozó cselekvés elfogadása	8,7%
Egyetértés bérleti díj, adófizetési díj megtagadásával	74%
Egyetértés vadsztrájkkal	71%
Egyetértés sztrájkkal, bojkottal	63%
Egyetértés a közlekedés demonstráció révén való feltartóztatásával	63%
Egyetértés gyárák, hivatalok, lakások elfoglalásával	59%
Egyetértés polgári kezdeményezésekkel (pl. behívó megtagadása)	53%
Egyetértés engedélyezett politikai demonstrációval	48%

<i>4. faktor – protest cselekvési hajlandóság</i>	7,7%
Részvétel aláírások gyűjtésében	77%
Részvétel engedélyezett politikai demonstráció	72%
Részvétel sztrájkban, bojkottban	66%
<i>5. faktor – agresszív tiltakozás elfogadása</i>	4,1%
Egyetértés fegyvert és robbanó eszközöket is használó csoportban	84%
Egyetértés erőszak alkalmazásában személyekkel szemben mint például verekedés rendőrökkel, illetve a "másik oldalon állókkal"	76%
Egyetértés a köz vagy magántulajdonból sérítő kártételeben (pl. egy demonstráció során ablakok betörése, gépkocsik felborítása, utcatáblák leszerelése stb.)	75%

Az első faktorban (hozzájárulása az összértékhez 26%) a protest cselekvésekben, azoknak is agresszív változataiban való részvételi hajlandóság jut kifejezésre. (Például erőszak a rendőrökkel szemben, köz- vagy magántulajdonból sérítő kártételek fegyver vagy robbanó eszköz használata.) Ezt a faktort az agresszív tiltakozási hajlandóságnak nevezzük. A második faktorban (hozzájárulása az összértékhez 12,6%) a konvencionális politikai részvételi formák kerültek egy csoportba: a politikai vita vezetéstől a helyi problémák megoldásában való részvételig. Ezt konvencionális politikai részvételnek nevezzük. A harmadik faktorban (hozzájárulása az összértékhez 8,7%) a tiltakozó politikai cselekvéseknek, azoknak is békesebb változatai elfogadását kifejező állítások kerültek egy csoportba. Ezt a tiltakozó cselekvés elfogadása faktornak nevezzük. A negyedik faktorban (hozzájárulása az összértékhez 7,7%) a protest cselekvésekben, azoknak szelíd változataiban való részvételi hajlandóságot kifejező állítások különtültek el. Ezt a faktort protest cselekvési hajlandóságnak nevezzük. Az ötödik faktorban (hozzájárulása az összértékhez 4,1%) a tiltakozó politikai cselekvések legagresszívabb változatainak elfogadását kifejező állítások kerültek egy csoportba. Ezt a agresszív tiltakozás elfogadása faktornak nevezzük.

Régressziós modellek

A regressziós modellek felállításakor figyelembe vettük a fiatalok státusára vonatkozó adatokat (nemek szerinti megoszlás, életkor, település típusa, iskolatípus, felekezeti hovatartozás, vallásosság foka, nemzetiségi hovatartozás), a fiatalok családi háttérét tartalmazó változókat (az apa, anya iskolázottsága, foglalkoztatottsága, réteg-hovatartozása, a család anyagi és kulturális színvonala), az autoritáriánizmusra, etatizmusra, nacionalizmusra, generációs konfliktusra és politikai cselekvésre vonatkozó faktorainkat, végül a fiatalok önállósodását kifejező társadalmi orientációs mintákat, ifjúsági csoportstílusokat, a fiatalok saját és társadalom jövőjét mérő változókat.

Nacionalizmusok

A mobilizáló nacionalizmus regressziós modellje

	R2	Adjusted R2
1. diktatórikus állam	0.17	0.16
2. jóléti állam	0.33	0.32
3. agresszív nacionalizmus	0.36	0.34
4. szegedi magyar fiatalok	0.39	0.38
5. érzelmi nacionalizmus	0.41	0.40
6. vallásos nő és család értelmezés	0.43	0.41
7. önfeláldozás	0.44	0.42

A mobilizáló nacionalizmus regressziós modelljéből kitűnik, hogy összekapcsolódik az etatista illetve autoriter felfogás két féle típusával. A korrelációs mátrix alapján azt is látjuk, hogy kizára más nacionalizmusokat. A mobilizáló nacionalizmus a nemzeti hovatartozás függvénye. A szegedi magyar fiatalok azok akik leginkább elfogadják.

Az érzelmi nacionalizmus regressziós modellje

	R2	Adjusted R2
1. szegedi magyar fiatalok	0.19	0.19
2. jóléti állam	0.23	0.22
3. mobilizáló nacionalizmus	0.27	0.25
4. vallásos nő és család értelmezés	0.29	0.28
5. yuppie-kultúrát követők	0.32	0.30
6. új vallási mozgalmak követése	0.33	0.32
7. önfeláldozás	0.36	0.33
8. jugoszláv szabadkai fiatalok	0.38	0.35

Az érzelmi nacionalizmus szorosan összefügg a jóléti állam felfogással, a tradicionális vallásos női és család szerep megítélésével, az önfeláldozással. Az érzelmi nacionalizmus összekapcsolódik a yuppie és az új vallási mozgalmakkal azonosuló fiatalok kulturális mintáival is. A korrelációs mátrixt vizsgálva az is megállapítható, hogy kizára a mobilizáló nacionalizmust. Látható az is, hogy a szegedi magyar fiatalok azok akik leginkább elfogadják és a magukat jugoszlávnak valló szabadkai fiatalok azok, akik leginkább elutasítják az érzelmi nacionalizmust.

Az agresszív nacionalizmus regressziós modellje

	R2	Adjusted R2
1. autoriter társadalomfelfogás	0.08	0.08
2. alternatív kultúrát elutasítók	0.15	0.14
3. diktatórikus állam	0.18	0.17
4. mobilizáló nacionalizmus	0.21	0.19

Az agresszív nacionalizmus regressziós modellje, amelynek viszonylag alacsony a magyarázó értéke. Az autoriter társadalom és a diktatórikus állam társadalom-felfogásokhoz kötődik leginkább. Azok a fiatalok mutatnak hajlandóságot az elfogadására, akik elutasítják az alternatív ifjúsági kultúrát. A korrelációs mátrix alapján az előzőkkel megegyezően az érzelmi nacionalizmus és az agresszív nacionalizmus kizára egymást.

A nacionalizmusok regressziós elemzése alapján megállapíthatjuk, hogy a nacionalizmus két típusa a mobilizáló nacionalizmus, de különösen az agresszív nacionalizmus az autoriter és az etatista társadalmi felfogásokba, különösen az utóbbi azoknak legerőszakosabb változataiba ágyazódik, és független az ifjúság önállósodási törekvésétől. Sőt az agresszív nacionalizmus a leginkább önállósodást kifejező alternatív ifjúsági kultúra erőteljes elutasításával jár együtt. Ezzel szemben az érzelmi nacionalizmus a fiatalok különböző csoportjainál figyelhető meg. Egyaránt megtalálható az ifjúság önállósodási törekvését erőteljesen hangsúlyozó yuppie-k és az új vallási mozgalmakat követők, valamint tradicionális értékeket valló fiatalok körében. Az érzelmi nacionalizmus szegedi fiatalok körében való erőteljes megjelenését úgy is értelmezhetjük, hogy a polgárosodó, demokratizálódó társadalomban a nemzeti identitás a fiatalok identitás törekvéseinak szerves részévé válik.

Generációs konfliktus

A fiatalok önállósulásának regressziós modellje

	R2	Adjusted R2
1. drog- és alkohol fogyasztók	0.08	0.08
2. álmok*	0.13	0.13
3. jóléti állam	0.15	0.17
4. könyvek száma	0.19	0.18
5. agresszív tiltakozás elfogadása	0.21	0.19

* Álmoknak nevezzük azt a társadalmi orientációs mintát, amikor az én magatartásának és a társadalmi világ lehetséges eszköze és médiuma az álom, a gyermek álmok

A fiatalok önállósodását, a felnőtt társadalomtól való elkülönülésüket jelző faktor regresszió analízisekor az tűnik ki, hogy az önállósodásnak van egy olyan tartalma, amelyben a fiataloknak a minden nap élettől történő menekülése nyilvánul meg. Ezt mutatja, hogy ez a faktor a fiatalok alkohol és drog fogyasztókkal, illetve azokkal való szimpatizálással, valamint az álmok társadalmi orientációs mintáját elfogadókkal mutat összefüggést, ehhez kapcsolódik a jóléti állam elfogadása, illetve az agresszív tiltakozás elfogadásának politikai cselekvési mintája. A korrelációs mátrixból az is kiderül, hogy ez mindenekelőtt az alacsony kulturális hátterű fiatalok sajátja. (Erre utal a könyvek alacsony száma.) Ez együtt jár az agresszív tiltakozási formák elfogadásával.

A hatalom elutasítók regressziós modellje

	R2	Adjusted R2
1. új vallási mozgalmakat követők	0.10	0.09
2. yuppie-kultúrát elutasítók	0.16	0.15
3. iskolatípus	0.19	0.19
4. elidegenedés*	0.22	0.21
5. autoriter társadalomfelfogás	0.26	0.23
6. lakókörnyezet	0.29	0.26
7. önállítás**	0.30	0.27
8. iskolatípus	0.29	0.27
9. saját jövő	0.32	0.29

* Elidegenedésnek nevezzük azt a társadalmi orientációs mintát, amikor az én a társadalomból kivetettnek érzi magát, nem tud áttekintést nyerni az egész felett, ezért a folyamatos cselekvést ebben az áttekinthetlen világban csak önmagától várhat. (Gábor 1992)

** Önállításnak nevezzük azt a társadalmi orientációs mintát, amikor az védekezik a "skatulyázás" ellen, amikor a társadalmi világ mint az énhez fenyegetően közel férkőző valóságként tűnik fel, amely ellen fokozott identitásmunkával, a minden nap normákkal való fokozott szembenállással védekezik.

A hatalom elutasítása szorosan összefügg az új vallási mozgalmat követőkkel, illetve azokkal szimpatizálókkal és a yuppie-kultúrát elutasító fiatalokkal. A hatalmat elutasítók azok akik – mint a korrelációs mátrixból kitűnik – leginkább utasítják el az autoriter társadalom-felfogást. A hatalommal szembeállásukat, az önállítás társadalmi orientációs mintája "vezényli". Az a társadalmi orientációs minta, amelyet követő fiatalok az individuális személy iránti igény következtében a szabadságot sokkal inkább értékelik, mint a többiek. (Gábor 1992) A régi aszkétikus értékeket, mint például az alkalmazkodást, önuralmat, a vágyak elfojtását felváltja a spontaneitás, a személyes szükségek és az egyéniség középpontba állítása. Annak ellenére, hogy tisztában vannak azzal, hogy egy nagy gépezet fogaskerekei (elidegenedés) és

hajlanak saját jövőjük pesszimista megítélésére; az autonómia, az önmegvalósítás, individualizáció, kommunikáció és emberi közelség, kényszertől való függetlenség, azt tenni amit az ember akar, ezek központi életigényei (Gábor 1992). A hatalom elutasítása szorosan összekapcsolódik az iskolatípussal. A kétszeri magyarázó szerep, azt jelenti, hogy a hatalmat elutasítók a szélső pólusokon: a szakközépiskolások és egyetemisták, a lakókörnyezetet figyelembe véve pedig a városiak találhatók.

A lázadó fiatalok regressziós modellje

	R2	Adjusted R2
1. önállítás	0.08	0.07
2. iskola típus	0.15	0.14
3. drog- és alkohol fogyasztók	0.18	0.17
4. születési év	0.21	0.19
5. agresszív tiltakozási hajlandóság	0.25	0.23
6. hagyományos család elutasítása	0.25	0.23
7. autoriter ifjúságfelfogás	0.27	0.24

A lázadó fiatalok regressziós modelljéből az tűnik ki, hogy a fiatalok lázadása szintén az önállítás társadalmi orientációs mintájához kapcsolódik. A lázadó fiatalok a főiskolás és egyetemista tizenévesek közül kerülnek ki. Lázadásuk közvetlen környezetük, a tekintélyelvű család- és ifjúságfelfogás ellen irányul. Ennek formája a drog- és alkohol fogyasztás, illetve azzal való szimpatizálás, a másik pedig az agresszív tiltakozási hajlandóságot kifejező politikai cselekvés.

Összegezve megállapíthatjuk, hogy a nacionalizmus, az autoritárianizmus, etatizmus összekapcsolódik "nagy ideológiáva" ulyan, de az ifjúság önállósodási törekvései annak kizárássával jár. Az ifjúság önállósodási törekvései viszont felerősítik a fiatalok nemzeti identitását (érzelmi nacionalizmus). Tehát nem a tekintélyelvűség, hanem éppen ellenkezőleg annak elutasítása vezet a nemzeti identitás erősödéséhez. Azt is láttuk, hogy nem a "nagy ideológiák", hanem a generációs konfliktusok motiválják a fiatalok politikai cselekvését, melynek meghatározó típusa a konvencionális politikai cselekvést háttérbe szorító poszt-konvencionális cselekvés. Az a tény, hogy a szegedi fiatalok azok, akiknél a nemzeti identitás igényével együtt jár a generációs konfliktusok erőteljesebb artikulálása is, azt jelenti hogy a polgárosodás és demokratizálódás háttérbe szorítja a nacionalizmus "nagy ideológiáját", de nem szünteti meg, sőt felerősítheti a generációs konfliktusokat.

Gábor Kálmán

IRODALOM

Adorno, T. W. (1975) The Measurment of Implicit Antidemocratic Trends. In: Erste Hälfte (ed.) *Soziologische Schriften*. Frankfurt am Main, Surhkamp, 185–261. p.

Fischer, A. (1985) Entwicklung der Messinstrumente. In.: Fischer, A. & Fuchs, W. & Zinnecker, J. (eds.) *Jugendliche und Erwachsene '85*. Opladen, 5. vol. 89–135. pp.

Gábor Kálmán (1992) Az ifjúsági kultúra és a fiatalok társadalmi orientációs mintái. In: Gábor Kálmán (ed.) *Civilizációs korszakváltás és ifjúság*. A kelet- és nyugat-európai fiatalok kulturális mintái. Szeged. 173–205. pp.

Marsch, A. & Kaase, M. (1979) Measuringpolitical Action. In.: Barnes, S. & Kaase, M. (eds.) *Political Action. Mass Participation in Five Western Democracies*. Beverly Hills, Sage. 57–97. pp.

Rost, J. & Georg, W. (1991) Alternativ Skalierungsmöglichkeiten zur klassischen Testtheorieam Beispiel der Skala "jugendzentrismus". *ZA-Information*, Mai. 52–75. pp.